

OCENA ZMIAN STRUKTURY UŻYTKOWANIA I WŁADANIA GRUNTÓW W LATACH 2001–2007 W GMINACH POŁUDNIOWEJ CZĘŚCI POWIATU POZNAŃSKIEGO ¹

Adam Zydrón

Katedra Melioracji, Kształtowania Środowiska i Geodezji,
Uniwersytet Przyrodniczy, Poznań

Wstęp

W rozwoju społeczno-ekonomicznym kraju racjonalne gospodarowanie gruntami rolnymi i leśnymi (w tym monitorowanie wielkości przeznaczania tych gruntów na inne cele) jest zagadnieniem niezmiernie ważnym. Zmniejszające się powierzchnie gruntów rolnych i leśnych, ogółem i w przeliczeniu na jednego mieszkańca są alarmujące i wskazują potrzebę ochrony tych gruntów poprzez zahamowanie przepływu ziemi na inne cele [CYMERMAN i in. 2002].

Niniejsza praca jest poświęcona analizie zmian struktury użytkowania i władania gruntów w powiecie poznańskim. Dotyczy bardzo interesującego okresu w rozwoju Polski, tj. lat 2001–2007 (transformacja ustrojowa, wejście Polski do Unii Europejskiej).

Celem pracy była analiza i ocena tendencji zmian struktury użytkowania i władania gruntów w latach 2001–2007 w wybranych gminach Wielkopolski.

Material i metody badań

W pierwszym etapie pracy przystąpiono do wyboru gmin, które miały być obiektami badań. Przyjęto założenie, że mają to być gminy których obszar znajduje się w bliskiej odległości od miasta Poznań. Za przyjęciem takiego kryterium przemawiał fakt, że Poznań jest:

- miastem wojewódzkim,
- dużą aglomeracją zamieszkałą przez blisko 650 tys. ludzi,
- ważnym ośrodkiem przemysłowym, naukowym i kulturalnym Polski.

¹ Praca naukowa finansowana ze środków na naukę w latach 2008–2011 jako projekt badawczy Nr NN 309134735.

Wymienione atrybuty Poznania w bardzo istotny sposób wpływają na rozwój okolicznych gmin. Gminy będące w bliskim sąsiedztwie Poznania podlegają wieloaspektowym konsekwencjom rozwoju funkcjonalnego i przestrzennego miasta.

Rozwój całego regionu Wielkopolski zdeterminowany jest od kilkunastu lat procesem zmian systemu społeczno-politycznego Polski a w ostatnich latach także w wyniku przystąpienia do Unii Europejskiej. Na podstawie tych kryteriów i uwarunkowań wybrano do badań 8 gmin powiatu poznańskiego, a mianowicie: Buk, Dopiewo, Komorniki, Stęszew, Mosina, Kórnik, Kleszczewo, Kostrzyn (rys. 1).

Rys. 1. Mapa rozmieszczenia badanych gmin
Fig. 1. A map of locations of the analyzed communes

Następnie dla wybranych gmin pozyskano dane z Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjno-Kartograficznej w Poznaniu (wypisy gruntów z lat 2001–2007).

Analizowano zmianę struktury użytkowania i władania w danej gminie w poszczególnych latach oraz porównywano te zmiany na tle innych gmin. W tym celu dane poddano analizie:

- statystycznej,
- na wykresach słupkowych,
- przestrzennej na podstawie map tematycznych wykonanych w programie Map-Info wersja 9,5.

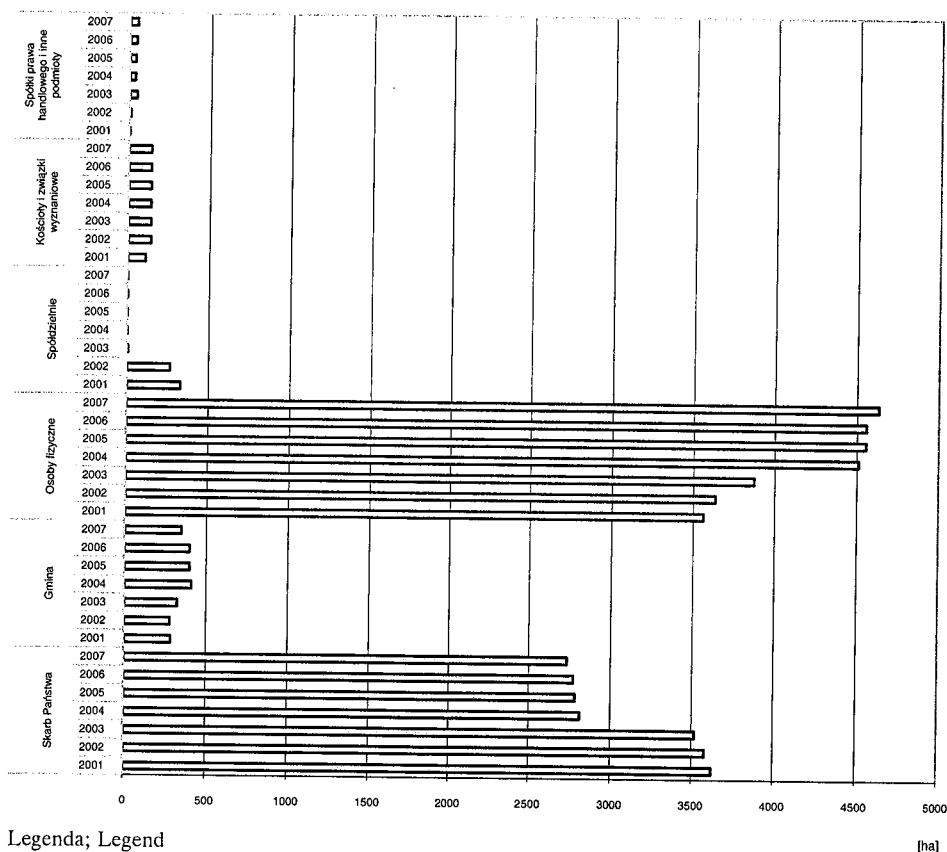
Dane poddano analizie statystycznej. W tym celu zastosowano wskaźnik dynamiki zmian. Wyraża on relację wielkości badanego okresu analizowanego do wielkości badanej okresu bazowego (przyjęty jako 100). Do przedstawienia zmian przestrzennych w strukturze władania i użytkowania gruntów zastosowano kartogramy. Celem analizy przestrzennej było zbadanie występowania zależności między sąsiednimi gminami w zakresie występowania zmian w strukturze użytkowania i władania gruntów.

Z uwagi na ograniczenia objętościowe artykułu szczegółowe dane dotyczące zmian struktury użytkowania i władania gruntów przedstawiono jedynie dla gminy Dopiewo.

Wyniki badań i dyskusja

Analiza zmian struktury władania gruntów

W gminie Dopiewo w okresie 2001–2007, największą powierzchnię zajmowały grunty osób fizycznych oraz Skarbu Państwa, najmniejszą spółdzielni oraz spółek prawa handlowego i innych podmiotów (rys. 2).

Legenda; Legend

Skarb Państwa; The State Treasury

Gmina; Commune land

Osoby fizyczne; Land owned by physical persons

Spółdzielnie; Cooperative society

Kościół i związki wyznaniowe; Churches and denominations

Spółki prawa handlowego i inne podmioty; Commercial companies and other entities

Rys. 2. Powierzchnia gruntów wg podmiotu władania w latach 2001–2007 w gminie Dopiewo

Rys. 2. The area of land in terms of the type of holding in the years 2001–2007 in the Dopiewo commune

Wskaźnik dynamiki zmian powierzchni w gminie Dopiewo wykazał, że zmniejszyła się powierzchnia gruntów będących we władaniu Skarbu Państwa (największy spadek w 2004 r.) i spółdzielni (największy spadek w 2002 r.), natomiast zwiększyła się powierzchnia gruntów będących we władaniu gminy (najwię-

kszy wzrost w 2004 r.), osób fizycznych (największy wzrost w 2004 r.), kościołów i związków wyznaniowych (jednorazowy wzrost w 2002 r.) oraz spółek prawa handlowego i innych podmiotów (wzrost począwszy od 2002 r.), (tab. 1).

Tabela 1; Table 1

Wskaźnik dynamiki zmian władania gruntów w gminie Dopiewo
The index of dynamics of changes in land holding in the Dopiewo commune

Skarb Państwa; The State Treasury							Gmina; Commune land						
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
100,0	98,8	97,1	77,6	76,8	76,5	75,4	100,0	98,9	114,0	143,9	136,6	139,3	122,1
Osoby fizyczne; Land owned by physical persons							Spółdzielnie; Cooperative society						
100,0	102,1	108,7	126,6	127,9	127,9	130,0	100,0	80,2	2,1	0,6	0,6	0,6	0,6
Kościoły i związki wyznaniowe Churches and denominations							Spółki prawa handlowego i inne podmioty Commercial companies and other entities						
100,0	128,7	128,7	128,7	128,7	128,7	128,7	100,0	275,0	1125,0	875,0	900,0	1050,0	1175,0

W analizowanych gminach struktura własnościowa podlegała zmianom:

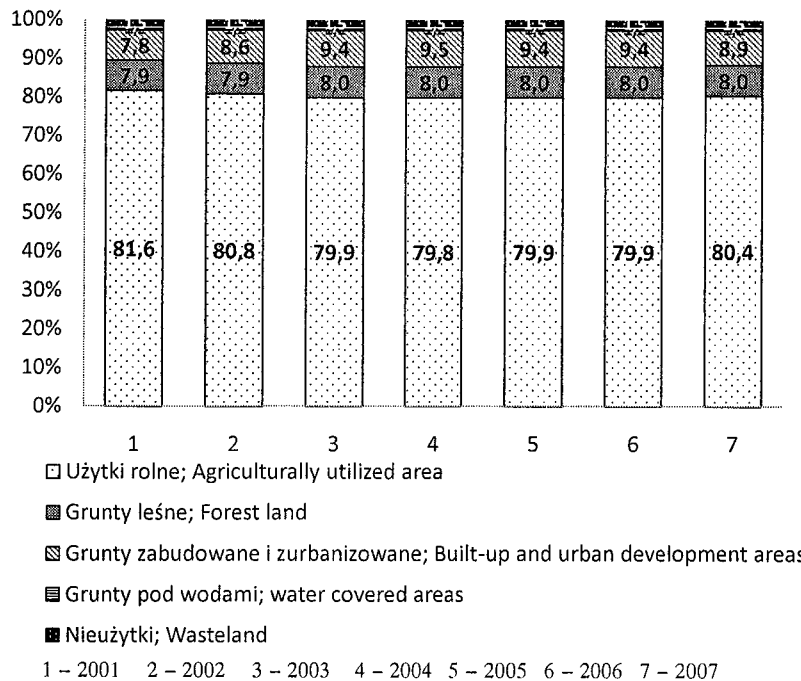
- powierzchnia użytków gruntowych będących w zarządzie Skarbu Państwa zmniejszyła się; najbardziej w gminie Komorniki (o 27,6%), najmniej w gminie Kórnik (o 1,8%),
- powierzchnia użytków gruntowych będących w zarządzie spółdzielni zmniejszyła się, najbardziej w gminie Komorniki a (prawie wszystkie grunty spółdzielni przekazano innemu podmiotowi), najmniej w gminie Buk (o 19,0%),
- zwiększyła się powierzchnia gruntów będących we władaniu gmin; najbardziej w gminie Kleszczewo (o 42,0%), najmniej w gminie Mosina (o 12,6%),
- zwiększyła się powierzchnia gruntów, których właścicielami są osoby fizyczne (oprócz gminy Stęszew), najbardziej w gminie Kleszczewo (o 38,4%), najmniej w gminie Kórnik (o 1,3%),
- wzrosła również ilość gruntów we władaniu związków wyznaniowych oraz spółek prawa handlowego (oprócz gminy Buk); najmniej w gminie Kórnik (o 25,6%).

Analiza zmian struktury użytkowania gruntów

W gminie Dopiewo w roku 2007 w porównaniu do 2001 zmalał udział procentowy użytków rolnych (o 1,2%). Wzrósł natomiast udział procentowy gruntów leśnych (o 0,1%) oraz gruntów zabudowanych i zurbanizowanych (o 1,1%). Udział procentowy gruntów pod wodami i nieużytków nie zmienił się.

We wszystkich analizowanych gminach nastąpiły zmiany struktury użytkowania. Zmiany miały różny charakter:

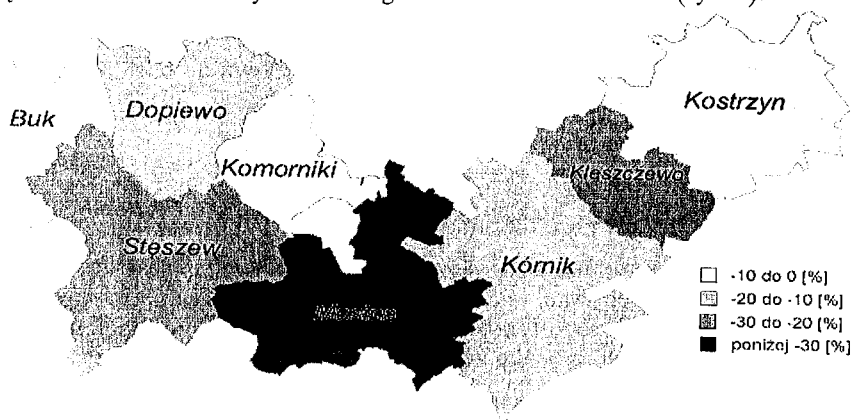
- udział użytków rolnych zmalał w większości gmin (najwięcej w gminie Stęszew o 2,7%), natomiast wzrósł w gminie Buk (o 1,1%),
- udział gruntów leśnych wzrósł we wszystkich gminach najwięcej w gminie Kórnik (3,6%),
- udział gruntów zabudowanych i zurbanizowanych wzrósł w większości gmin, najwięcej w gminie Stęszew natomiast zmalał w gminie Buk (2%).

Rys. 3. Struktura użytkowania w latach 2001–2007 w gminie Dopiewo
 Fig. 3. Land use structure in the years 2001–2007 in the Dopiewo commune

Analiza przestrzenna dynamiki zmian struktury władania gruntów Skarbu Państwa

Analiza przestrzenna nie wykazała powiązań pomiędzy sąsiednimi gminami w natężeniu zmian struktury władania gruntów Skarbu Państwa (rys. 4).

Rys. 4. Wskaźnik procentowy dynamiki zmian struktury władania gruntów (Skarb Państwa)

Fig. 4. The index of dynamics of changes in land holding (the State Treasury)

Również analizy przestrzenne gmin wykonane dla pozostałych form użytkowania i władania gruntów nie wykazały przestrzennych powiązań. Analizy przestrzenne

wpływu bliskości miasta Poznania na wielkość przemian w okolicznych gminach nie wykazały związku. Gminy będące w najbliższym sąsiedztwie od Poznania nie wykazywały większych przemian od tych, które były położone w dalszej odległości.

Wyniki badań potwierdzają, że zmiany ustrojowe jakie dokonały się po 1989 r. w Polsce przyczyniły się w istotny sposób do przekształceń własnościowych oraz zmian w strukturze użytkowania gruntów.

Badania KUSTRONIA-MLECZAKA i GAWROŃSKIEGO [2004] przeprowadzone w regionie Podkarpackim oraz DAWIDOWICZA [2010] w rejonie Olsztyna potwierdzają zmiany w strukturze użytkowania (zmniejszanie się użytków rolnych) oraz władania gruntów (zmniejszanie się gruntów będących we władaniu Skarbu Państwa).

Przeprowadzone badania stanowią wstęp do oceny zmian struktury użytkowania i władania gruntów w województwie wielkopolskim. Dlatego planuje się w dalszej kolejności przeprowadzić analizy struktury użytkowania i władania gruntów dla pozostałych powiatów oraz ocenić wpływ odległości aglomeracji miasta Poznania na wielkość tych przemian.

Wnioski

1. W badanych gminach w analizowanym okresie można zaobserwować małe zmiany struktury użytkowania gruntów i duże zmiany ich struktury władania.
2. Struktura władania gruntów wykazywała tendencje malejącą w sektorze państwowym na rzecz sektora prywatnego. Największe zmiany w badanym okresie nastąpiły w gminie Kleszczewo, gdzie sektor państwowy stracił na rzecz sektora prywatnego ponad 30% użytków rolnych. Najmniejsze zaś zmiany wystąpiły w gminie Komorniki, w której wskaźnik ten wyniósł niecałe 2%.
3. W analizowanych gminach można było zaobserwować następujące tendencje w zmianie struktury użytkowania:
 - powierzchnia użytków rolnych zmniejszyła się,
 - powierzchnia lasów zwiększyła się,
 - powierzchnia gruntów zabudowanych i zurbanizowanych zwiększyła się.
4. Analiza przestrzenna nie wykazała zależności między sąsiednimi gminami w zakresie występowania zmian w strukturze użytkowania i władania gruntów. Położenie danego terenu jak również bezpośredniość aglomeracji poznańskiej, nie miało związku ze zmianami w strukturze władania i użytkowania gruntów.

Literatura

CYMERMAN R., KUROWSKA K., KOWALCZYK C. 2002. *Procedury wyłączenia gruntów rolnych i lasów z produkcji*. Educaterra, Olsztyn 3C/2002: 1–5.

DAWIDOWICZ A. 2010. *Wykorzystanie powiatowych zestawień zbiorczych danych objętych ewidencją gruntów i budynków w procesie zbierania informacji o stanie rozwoju gminy wiejskiej.* Przegląd Geodezyjny 3/2010: 14–23.

KUSTROŃ-MLECZAK P., GAWROŃSKI K. 2004. *Tendencje zmian struktury władania ziemią w latach 1996–2002 w regionie podkarpackim.* Acta Administratio Locorum 3(2): 61–69.

Słowa kluczowe: użytki rolne, struktura użytkowania i władania gruntów

Streszczenie

Praca dotyczy analizy zmian własnościowych oraz struktury użytkowania gruntów na obszarze gmin południowej części powiatu poznańskiego w latach 2001–2007. Praca oparta jest na danych ewidencyjnych pozyskanych z Powiatowego Ośrodka Dokumentacji Geodezyjno-Kartograficznej w Poznaniu. Analiza dynamiki zmian struktury władania i użytkowania gruntami umożliwia nie tylko określenie tendencji przemian własnościowych i użytkowych gruntów, ale także pośrednio wiąże się z oceną właściwego wykorzystania gruntów rolnych, co bez wątpienia decyduje o poziomie i tempie rozwoju rolnictwa.

THE ASSESSMENT OF CHANGES IN THE STRUCTURE OF LAND USE AND POSSESSION IN THE YEARS 2001–2007 IN COMMUNES OF THE SOUTHERN POZNAŃ REGION

Adam Zydróż

Department of Land Improvement and Environmental Development,
University of Life Sciences, Poznań

Key words: agriculturally utilized area, structure of land use and holding

Summary

The study presents an analysis of ownership changes and the structure of land use in communes of the southern part of the Poznań county in the years 2001–2007. The study is based on register data collected from the County Land Survey and Cartographic Register in Poznań. Analysis of dynamics of changes in the structure of land holding and use makes it possible not only to determine trends in the changes of land ownership and use, but it is also indirectly connected with the evaluation of proper utilization of agricultural acreage, which definitely determines the level and rate of development in agriculture.

Dr inż. Adam Zydróż
Katedra Melioracji, Kształtowania Środowiska i Geodezji
Uniwersytet Przyrodniczy
ul. Piątkowska 94
60–625 POZNAŃ
e-mail: adzyd@up.poznan.pl